

ХРИСТІАНСЬКІ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ЦІННОСТІ У ФІЛОСОФСЬКІЙ СПАДЩИНІ П. Д. ЮРКЕВИЧА

Микола Федоров, Вікторія Маркова

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

У статті наголошується на важливості ідей П. Д. Юркевича для формування християнських морально-етичних цінностей. Автор зосередив увагу на висвітленні основних поглядів релігійного філософа, які є значущими для розвитку педагогіки духовності.

Ключові слова:

моральні сили, моральний подвиг, висока моральна ціна, моральна гідність учинку.

Анотация:

Федоров Николай, Маркова Виктория. Христианские морально-этические ценности в философском наследии П. Д. Юркевича.

В статье подчеркивается важность идей П. Д. Юркевича для формирования христианских морально-этических ценностей. Автор сосредоточил свое внимание на основных взглядах религиозного философа, которые являются значимыми для развития педагогике духовности.

Ключевые слова:

моральные силы, моральный подвиг, высокая моральная цена, моральная честь поступка.

Resume:

Fedorov Mykola, Markova Viktoria. Christian moral and ethical values in the philosophical heritage of P. D. Yurkevich.

The article emphasizes the significance of P. D. Yurkevich's ideas for the formation of moral and ethical values. The author dwells on major views of the religious philosopher which are of high importance for the development of pedagogy of spirituality.

Key words:

moral strength, moral heroism, high moral cost, moral dignity of action.

Постановка проблеми. Проблема формування християнських морально-етичних цінностей у нашому суспільстві є дуже важливою. Сьогодні стрімко розвиваються економіка, політика, соціологія, прогресують комп'ютерні технології, разом із якими з'являється реальна загроза поширення бездуховності.

Одним із головних завдань, що стоїть перед нашим суспільством, є виховання високо морального покоління. Проте нині спостерігається дефіцит морально-етичних цінностей та культури особистості, що перешкоджає становленню духовності сучасного суспільства.

Вивчення праць філософського та психолого-педагогічного напрямів розкриває неоднозначність поглядів на процес виховання, на ставлення вчителя до учнів, на перспективи виховної роботи в загальноосвітніх школах, школах інтернатного типу, зокрема на впровадження таких курсів, як «Християнська етика», «Християнська етика в українській культурі», «Основи православної культури Криму» тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Порушене у статті питання знайшло висвітлення у працях таких учених, як М. Жуковський, О. Канарова, Б. Огульчанський, І. Сіданич, Т. Тхоржевська, М. Хіміч, В. Чернуха, М. Яцій та ін. Зазначимо, що проблема формування християнських морально-етичних цінностей не нова, а в XIX столітті вона була провідною в

контексті такої дисципліни, як моральне богослов'я.

Серед відомих філософів, що працювали над цією проблемою, слід відзначити Памфіла Даниловича Юркевича (1826-1874 рр.), який тривалий час працював у Київській духовній академії, де накопичив досвід і знання для створення оригінальної системи педагогічних поглядів на процес формування християнських морально-етичних цінностей у людини та в суспільстві. Зазначимо, що сьогодні його спадщина в контексті педагогічної науки репрезентована недостатньо, більшість наукових розробок, що розкривають погляди науковця, філософського спрямування.

Разом із тим, недостатньо глибоко вивчено ідеї П. Д. Юркевича щодо формування морально-етичних цінностей у педагогічному процесі, зокрема, мети, змісту діяльності, засобів тощо. Бракує й цілісного аналізу проблеми супроводу особистості педагогом у процесі формування християнських морально-етичних цінностей, що відображена в науковій спадщині видатного вченого. Вивчення філософської, релігійної, психолого-педагогічної літератури підтверджує необхідність подолання суперечностей між:

– потребою посилення значення формування християнських морально-етичних цінностей особистості в сучасному суспільстві та недостатньою широтою їх використання у практиці освітніх закладів;

– необхідністю вивчення з погляду сучасної ціннісної парадигми освіти ідей П. Д. Юркевича

про моральне зростання людини та недостатнім рівнем їх висвітлення у сучасних психолого-педагогічних роботах.

Формування цілей статті. Окреслені суперечності визначають проблему дослідження: яким є внесок П. Д. Юркевича в розвиток системи формування християнських морально-етичних цінностей і які наявні об'єктивні можливості для використання ідей релігійного філософа в сучасному навчально-виховному процесі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наукова спадщина видатного релігійного філософа П. Д. Юркевича містить у собі важливі положення про здійснення педагогом супроводу процесу формування християнських морально-етичних цінностей учнівської молоді, особливо вихованців шкіл інтернатного типу. Основний акцент у роботах вченого зроблений на взаємозв'язку виховання й навчання, що в сукупності має бути підпорядкований розвитку духовної людини; на значущості цілей морально-етичного розвитку – виховання «серця» людини; розгляд миротворчої діяльності людини, яка виконує різні соціальні ролі [8].

Мета формування християнських морально-етичних цінностей розглядалася філософом на ідеальному і практичному рівнях. Так, на ідеальному рівні – розкриття сутності людини у служінні Богу в таких сферах життя, як релігія, наука, право, влада тощо; на практичному рівні – виховання добродієвних християнських якостей і таких чеснот, як мудрість, бажання й готовність слідувати моральному обов'язку.

Для формування християнських моральних цінностей вагомою є робота П. Д. Юркевича «Серце та його значення в духовному житті людини, за вченням слова Божого» [7], у якій розкриваються такі поняття, як «моральні сили», «моральний подвиг», «висока моральна ціна», «моральна гідність учинку», «християнська мораль» тощо. Філософ вважав, що у таких моральних категоріях, як чесність, справедливість, великодушність і шляхетність, готовність до жертвності, переважання загального блага над особистим щастям особистість постає енергійним станом чистої і дієвої любові, яка утверджується у заповідях Христа [7, с. 117].

На думку П. Д. Юркевича, саме серце є зосередженням морального життя, адже «у серці об'єднуються всі моральні стани людини» [7, с. 67]. Філософ переконливо

доводив, і ми вважаємо, що це можна використовувати у практичній роботі у вихованні сучасних школярів, що серце людини може бути різним залежно від тих моральних хвороб, якими воно наділене: серце може затьмарюватися, ставати жорстким, кам'яним, лукавим, суєтним, нерозумним, нелюдським, звіриним тощо.

Саме у серці, на переконання П. Д. Юркевича, народжується рішучість щодо здійснення моральних учинків, а також людяність, яка має бути притаманна всім, без винятку, людям у суспільстві. Виховати почуття людяності, як стверджував філософ, можна через вплив живих прикладів моральної поведінки й освіти. При цьому виховання людяності як особливий процес має бути в душі істинної, теплої релігійності, де поняття «добро» є не лише «добром, благом», а й «священним». Людям, що виховують інших за допомогою теплої релігійності, вчений відводив особливу роль, оскільки вважав, що вони зміцнюють їх благодійне спілкування, їх живий союз [6, с. 320].

Актуальними для нас є виділені філософом психолого-педагогічні засоби формування християнських морально-етичних цінностей – «подвиг миротворення», лагідний погляд, добре слово, спокій у рухах тощо.

Учений писав про те, що моральне життя людини залежить від її доброї волі, від її рішучості й душевного настрою. Кожній людині, на його думку, у різних видах діяльності слід кидати «насіння миру як чисті начала загального блага», яке хоч і не завжди помітне для погляду інших людей, але завжди очевидне перед Богом [6, с. 312].

Важливим для сучасності є твердження П. Д. Юркевича про те, що людина, як моральна особистість, при появі протилежних думок і прагнень іншої людини має звертатися до моральних вимог справедливості. Саме справедливість встановлює, на думку філософа, коли і де бажання людини не є законними, коли і де вони суперечать благу її ближнього, загальному благу тощо. Він вважав, що у справедливості та любові полягають найміцніші умови для творення злагоди між людьми, для заснування між ними братерських відносин, співдружності тощо [6, с. 316].

У центрі морально-етичного вчення християнства, на переконання П. Д. Юркевича, лежить миротворча діяльність людини, яка в

суспільстві виконує різні ролі. Так, законодавець має мудрими постановами заспокоювати суспільство, що хвилюється; правитель має світлим розумом та силою доброї волі запобігати різним проявам зла; служитель церкви Христової має за допомогою переконання припиняти ворожнечу між людьми. Такі люди, що виконують різні соціальні ролі, на думку П. Д. Юркевича, «миротворці, їх справи є угодними Богу й виконуються згідно з Його волею» [6, с. 318]. Вважаємо, що під час проведення виховної роботи з учнівською молоддю як у загальноосвітніх закладах, так і в школах інтернатного типу можна навести ці слова вченого й дати учням можливість поміркувати, як, наприклад, може здійснюватися миротворча діяльність людей різних професій у наш час.

Важливими цінностями П. Д. Юркевич визнавав гідність людини та ціну її справ, її моральні прагнення, її почуття необхідності заповнювати свій духовний світ іншими людьми. Ці прагнення та почуття, на думку вченого, є сильними «душевними здібностями людини», про що він писав: «Її здібності душевні є такими сильними, що нерозумна природа не може достатньо наповнити й зайняти їх власними враженнями, і з іншого боку, сама вона відчуває сильну потребу виявляти свої душевні стани і переносити їх у світ зовнішній» [6, с. 319]. Вважаємо, що поширення цієї ідеї у виховному процесі, особливо серед вихованців сучасних шкіл інтернатного типу, дасть можливість їм глибше зрозуміти, чому спілкування, осяяне духовністю, душевністю, є таким важливим для морального життя людини.

Отже, відповідно до релігійно-філософських поглядів П. Д. Юркевича, формування християнських морально-етичних цінностей є процесом, що характеризується комплексністю, адже для гармонійного розвитку людини

суголосними мають бути духовність, соціальність та її природність. Християнська релігія при цьому є основою у формуванні морально-етичних цінностей, а сам виховний вплив має відбуватися через серце людини – осереддя її духовності, джерело діяльносних сил.

Висновки. Звернення до ідей П. Д. Юркевича щодо формування християнських морально-етичних цінностей для сучасного освітнього процесу має важливе значення. Проведене дослідження дало змогу виявити внесок релігійного філософа до розвитку педагогіки духовності за допомогою висвітлення основних понять («моральні сили», «моральний подвиг», «висока моральна ціна», «моральна гідність учинку»), актуалізації ідеї П. Д. Юркевича щодо розвитку духовної людини у взаємопов'язаному навчальному і виховному процесі тощо. Логіко-історичний аналіз робіт видатного філософа вказує на необхідність виховання «серця» людини, на здійснення нею миротворчої діяльності.

Встановлено, що в роботах П. Д. Юркевича основні поняття («моральні сили», «моральний подвиг», «висока моральна ціна», «моральна гідність учинку») вживаються як концептуально, так і стосовно практичної педагогічної діяльності, спрямованої на розв'язання проблем формування християнських морально-етичних цінностей людини, що носить комплексний характер.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в наповненні змісту підготовки майбутніх учителів здобутками теорії і практики морально-релігійного виховання шкільної молоді; зосередженні уваги на розв'язанні основних теоретичних проблем, підходів до морально-етичного виховання; вивченні внеску видатних церковних діячів у справу морального виховання молоді.

Список використаних джерел

1. Бабина В. «Метафизика сердца» в русской философии второй половины XIX века: П. Д. Юркевич: дис. ... канд. филос. наук: 09.00.03 / Бабина Вера Николаевна. – М., 2005. — 180 с.
2. Бухвалова Т. Философские взгляды П. Д. Юркевича: дис. ... канд. филос. наук: 09.00.03 / Бухвалова Т. Е. – М., 1995. – 140 с.
3. Єлістратов С.Г. «Філософія серця» Памфіла Юркевича: дис... канд. філос. наук: 09.00.05 / Єлістратов Сергій Геннадійович. – К., 1995. – 160 с.

References

1. Babina V. (2005). "The Metaphysics of the heart" in Russian philosophy in the second half of the XIX century/ P.D. Yurkevich: thesis for the degree of Candidate of philosophical sciences: specialty 09.00.03. [in Russian].
2. Bukhvalova T. (1995). *Philosophical views of P. D. Yurkevich: thesis for the degree of Candidate of philosophical sciences: specialty 09.00.03.* [in Russian].
3. Yelistratov S. H. (1995). *"Philosophy of the heart" by Pamfil Yurkevich: thesis for the degree of Candidate of philosophical sciences: specialty*

4. Кузьміна С.Л. Філософсько-педагогічна концепція П. Д. Юркевича : дис... канд. філос. наук : 09.00.05 / Кузьміна Світлана Леонідівна. – К., 2000. – 206 с.
  5. Філософія. Хрестоматія: від витоків до сьогодення : навч. посіб. / уклад.: Губерський Л.В., Приятельчук А.О., Бойченко І. В. та ін.; за ред. Л.В. Губерського. – [2-ге вид., стер.]. — К.: Вид-во «Знання», 2012. – 622 с.
  6. Юркевич П. Д. Мир с ближними, как условие христианского общежития / П. Д. Юркевич // Труды Киевской духовной академии. – 1861. — Март. – С. 316–326.
  7. Юркевич П.Д. Сердце и его значение в духовной жизни человека, по учению слова Божия / П. Д. Юркевич // Труды Киевской духовной академии. – 1860. – Январь. – С. 63–118.
  8. Юркевич П. Д. Философские произведения / П. Д. Юркевич. – М.: Изд-во «Правда», 1990. – 420 с.
- 09.00.05 [in Ukrainian].
  4. Kuz'mina S. L. (2000). *Philosophical and pedagogical conception of P.D.Yurkevich: thesis for the degree of Candidate of philosophical sciences: specialty 09.00.05* [in Ukrainian].
  5. *Philosophy. Reader: From the beginnings to present days* (2012). Ed. by L. V. Gubers'ky. – K.: Publishing House "Znannya" [in Ukrainian].
  6. Yurkevich P. D. (1861). *Peace with others, as a condition of Christian social life*. Proceedings of the Kiev Theological Academy. [in Russian].
  7. Yurkevich P. D. (1860). *Heart and its significance in the spiritual life of man, according to the God's Word*. Proceedings of the Kiev Theological Academy. [in Russian].
  8. Yurkevich P. D. (1990). *Philosophical works*. Moscow: Publishing House "Pravda". [in Russian].

Рецензент: Москальова Л.Ю. – д.пед.н., професор

Відомості про авторів:

Федоров Микола Пантелійович,

Маркова Вікторія Вікторівна

Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького

вул. Леніна, 20, м. Мелітополь,

Запорізька обл., 72312, Україна

doi:10.7905/нвмдпу.v0i11.750

Надійшла до редакції: 18.11.2013 р.

Прийнята до друку: 23.12.2013 р.